

[0375] VAN EEN DOMINEE EN EEN DIEVENKAPITEIN

Ien fan 'e forhalen, dêr't ik yn Aarne-Thompson gjin passend typenûmer foar ûntdekke koe, wie Waling Dykstra syn nûmer tritich: *Van een dominee en een dievenkapitein*. It giet oer in dûmny, dy't yn in iensume pastorijs wennet en op in joun in man by him kriget, dy't him freget, oft er dêr de nachts bliuwe mei. De dûmny stiet dat ta. As er mei de frjemdling yn petear rekket, bikent dy him nei in skoftsje, haed fan in rôversbinde to wêzen. Hja hienen fan doel west om dyselde nachts de pastorijs leech to heljen, mar, seit de haedman, Jo hawwe my sa freonlik ûntfongen, wy sille Jo en Jou húshâlding sparje. Dûmny moat dan syn goud en sulver op in tafel yn 'e sliepkeamer lizze; de tankbere rôver leit der dan in briefke by, dêr't yn stiet, dat der neat fan weitaekt wurde mei, en as nei in skoft de rôvers yn 'e hûs klimme, litte se yndie alles lizze. De oare deis mist der allinne in hoanne. Mar dat dit de rôverhaedman net sinnige, docht in dei letter bliken: as de dûmny en syn húshâlding bûtendoar komme, sjogge hja oan in beam in deade hin hingjen, en dêrneist in deakeardel.

Ik foun dat forhael sa likernôch werom yn in yn 1808 to Amsterdam útkommen boek mei de titel: *Verzameling van een aantal behendige Schurkenstreken en listige Gaauwdieverijen; aen het licht gebracht ter waarschuwing van eerlijke lieden, om tegen de listen en lagen van het uitvaagsel des menschdoms op hun hoede te zijn*. Amst., J.F. Nieman, 1808. Om't it boek fansels ek ta learboek foar takomstige tsjeaven tsjinje koe, bigjint it mei in ynliding, dêr't de útjefte wiidweidich yn rjochtfeardige wurdt en dêrnei folgje inkelde tsientallen fan foarbylden fan fornimstige skelmstikken út alderhanne boarnen gearswile, dy't spitigernôch net oanjown wurde. Om't it boek mar yn in pear bibleteken to finen is, printse ik it forhael hjirûnder folslein ôf, dat de lêzers it mei Waling Dykstra syn teltsje forlykje kinne. Wy sjogge dat, oars as dêrre, de lêzing yn de *Verzameling schurkenstreken* (p. 179) man-en-peard neamt: de stoarje hjit yn Hessen wier bard to wêzen, de rôver soe Galant hjitten hawwe. It liket hiel wol mûglik, dat hjir sprake is fan in histoarysk foarfal, fan in wier bard ynsidint. Hoe't it forhael yn Fryslân bidarre is hoecht nei ús fynst gjin probleem to wêzen; it boek sil ek to uzes wol lêzers foun hawwe! Waling Dykstra hat it foun yn *De Fríske Hûsfrieun* 1864 en it, oerset, yn syn samling opnommen. Soe de skriuwer út de *Hûsfrieun* it net samar út de *Verzameling Schurkenstreken* helle hawwe?

Hjir folget it:

Galant in Hessen.

Galant was de aanvoerder eener roverbende, die omstreeks den jare 1740, bijzonderlijk in Hessen en in de Wetterau tot aan den bergweg, veel onheil stichtte en tallooze wreedheden uitoefende. Hij werd eindelijk in Darmstad, waar hij zelfs op het leven des Landgraafs eenen

aanslag waagde, door eenen zoogenaamden Heiden van zijne eigene bende, met name *Heyden Hannes* verraden en aldaar geradbraakt.

Galant had eens door zijne Spionnen vernomen, dat zeker Landprediker een kapitaal van eenige duizend gulden ontvangen had, en zijn plan was, om zich van dit geld meester te maken. De Pastorij lag op eenigen afstand van het dorp en alles was in eenen regenachtigen en stormachtigen nacht voorbereid om in te breken. *Galant* maakte, zonder geleide, geheel alleen te paard, de voorhoede uit, en kwam, van koude en doornat zijnde half verstijfd, des avonds laat als een reiziger in het dorp aan. Doch hij kon hier nergens intrek vinden, en reed daarom, zonder verdere omstandigheid te maken, naar de Pastorij en verzocht om nachtverblijf. De menschlievende, niets kwaads vermoedende, Predikant noodigde straks zijnen gast om afteklommen, deed het paard in den stal brengen, den bevrozen rijder eene kamer met een zacht bed gereed maken, en bad hem met patriarchale gastvrijheid, om zijnen avondmaaltijd niet te versmaden.

De roover werd door deze behandeling getroffen. Hij zette zich aan tafel, liet het zich wel smaken en de onschuldige liefkozingen van de kinderen des geestelijken, die zich aan den gast drongen, gaven aan het nog overige menschegevoel in het hart van den booswicht het overwigt. Hij sprak zelf veel van den barbaarschen roover *Galant* en vraagde den Predikant herhaalde reizen, of hij dan in deze onzekere tijden niets vreesde, daar hij toch bekend was als een man van groot vermogen en veel gereed geld in zijn huis had? „Ik vrees niets”, antwoordde de geestelijke, „ik vertrouw op God, en die zal mij beveiligen!”

Galant was reeds lang met zichzelf in tweestrijd geweest; maar deze laatste woorden van den Predikant beslisten de zegepraal van het nog niet geheel uitgedoofde zedelijk gevoel in hem. Hij werd tegen het einde van den maaltijd steeds nadenkender. Ondertusschen hield de gastvrije waard den nedergeslagen en in zichzelf gekeerden blik van zijnen gast voor vermoeidheid en verzocht hem, zich ter rust te begeven. „Neen (zeide *Galant*) ik ben niet vermoeid. Verwijder uwe vrouw en kinderen eens, ik heb u iets zeer gewigtigs te zeggen!” - De Predikant deed zulks met eene soort van verlegenheid, die in zoodanig geval zeer wel te begrijpen is. - Toen *Galant* zich eindelijk met zijnen Gastheer alleen zag, vraagde hij hem: „Kent gij mij, Heer Pastoor!” - „Neen, (hervatte de Predikant) ik weet niet, wien ik voor mij heb; maar ik geloof een eerlijk man te herbergen”. - „Geloof dat niet (hervatte de roover) ik ben *Galant*”.

De schrik des Predikants bij deze verklaring laat zich ligter gevoelen dan beschrijven. Toen *Galant* echter de verlegenheid van zijnen waard zag, vatte hij hem bij de hand en ging voort: „Maar zijt deswege onbekommerd, Heer Pastoor! en dank den Hemel, dat ik heden avond bij u gekomen ben en gij mij zoo goed hebt ontvangen. Ik weet, dat onlangs een groot kapitaal door u ontvangen is en gij veel zilvergeld en goederen in huis hebt. Deze nacht was ter uwer berooving bestemd; maar gij zijt een te weldenkend man. Wees gerust - u zal geen leed geschieden; hier hebt gij mijn woord”. *Galant* eischte inkt, pen en papier en schreef een briefje, van dezen inhoud: „bij levenstraf roer niet het minste aan!”

„Ten 12 uren in dezen nacht,” vervolgde *Galant*, „zullen mijne lieden bij u inbreken. Begeef u, met uwe vrouw en overige Familie gerust naar bed; leg uw geld en uwe kostbaarheden gezamenlijk op eene tafel in uwe slaapkamer, en dit briefje daar boven op. Maar zeg aan niemand het geringste, tot ik u weder gesproken heb, anders zijt gij met al de uwen ongelukkig”. - De beangste Predikant beloofde alles en zwoer, bij al wat heilig was, zijnen raad te zullen opvolgen. *Galant* begeerde zijn paard, zette zich op hetzelfde, en reed voort.

De Predikant volgde het bevel op, vertrouwde aan zijne vrouw het geheim toe, verzamelde al zijne kostbaarheden in het slaapvertrek, zoo als *Galant* voorgeschreven had, leide zich neder, liet eene kaars branden en beval zich Gode aan. - Wij behoeven niet te zeggen, dat onze goede Pastoor en zijne sidderende huisvrouw geen oog toededen.

Op het bepaalde uur hoorde men een dof geraas in huis; doch, daar de Predikant al de deuren en ook die van zijne slaapkamer opengelaten had, konden de dieven, zonder de minste verhindering, binnen komen, en stonden niet weinig verbaasd hunnen roof reeds in de beste orde bijeen te vinden. Maar plotseling stonden zij, terwijl zij reeds bezig waren met in te pakken, als door den bliksem getroffen, toen hun het bevelschrift van hun opperhoofd onder 't oog kwam. - „Goeden nacht, Heer Pastoor! - slaap wel! - gij kunt gerust slapen!” met dezen woorden drongen de gewapende roovers elkander de deur uit, zonder verder het minste aan te raken. Een hunner kon echter de begeerte, om eene gans uit den Hof mede te nemen, niet wederstaan. De gans schreeuwde en een der door dit nachtgedruis ontwaakte kinderen van den Predikant had gehoord, dat iemand van dit rooversgezelschap zeide: „Laat staan,

of gij zijt voor den duivel". De Predikant dankte God en kropte gaarne het verlies van zijne gans op, zonder zelfs het geringste woord van het geval bekend te maken.

Misdeed de goede man hierin - wie zal, wie kan hem strafbaar vinden, en wie verontschuldigt hem niet gaarne? - Wat zou er toch van zijne gansche bezitting, van hem zelven en zijne Familie geworden zijn, wanneer hem, in dit zoo zeer kritieke geval, zelfbehoud niet de eerste wet ware geweest? Hij misdeed als staatsburger; niet als huisvader en mensch.

Eenige dagen daarna kwam *Galant*, omstreeks den nacht, weder in de Pastory. „Hoedanig hebben zich mijne manschappen gedragen, Heer Pastoor!" was de eerste vraag bij zijn binnentreden. - De Predikant kon geene woorden genoeg vinden, om de goede Discipline der roovers en zijnen dank aan den Hoofdman te schilderen. Het kind echter, hetwelk van de gestolene gans wist, was, ongemerkt, getuige des gespreks geweest. „Ja, lieve Mijn Heer!" riep het onschuldige schepseltsje, „zij hebben toch eene gans van ons medegenomen".

Op *Galant's* gelaat was de hoogste ontevredenheid te lezen, en hij antwoordde niets dan: „Zoo!" - De Predikant verzekerde, met een opregt hart te wenschen, dat het gebräad hun wel mogt gesmaakt hebben, en dat hij hun gaarne al zijne ganzen zou hebben gegeven, wanneer hij geweten hadde, dat het hun vermaak hadde verschaft. - Hij bragt nu alles op, wat er in keuken of kelder te vinden was; maar *Galant* was niet te houden en in het donkerste van den nacht vertrok hij.

De Predikant leide zich met zijne Familie te bed, en sliep voor de eerste maal weder zeer gerust; want tot dusverre was hij nog gedurig in bekommring geweest. - Maar hoe groot was zijne verbazing, toen hij den anderen morgen opstond en een opgehangen mensch aan zijne tuindeur gewaar werd, naast welken eene gans hing, ten teeken, dat deze de overtreder van het gebod was geweest.

Zoo handelde iemand, dien men, van wege zijn slechte levenswijze, in het algemeen onder de grootste booswichten tellen moet.

Sa't wy sjogge, is dit forhael wiidweidiger as it Fryske, mar yn alle wichtige punten komt it dêrmei oerien. Miskien soe men it yn safier in typysk Dútsk forhael neame kinne, om't it in gefal bihannelet fan izeren tucht. Mar miskien is it noch wol earne oars ûntstien en sil fierder ûndersyk mear farianten yn oare kontreijen oan 't ljocht bringe. De *Verzameling Schurkenstreken*, dêr't ik it Hessyske forhael yn foun haw, heart ta in literatuersoarte, dy't der net útroun troch oarspronklikheit!

G.N. Visser.